

„Elpusztítom országod városait”

A Mikeás 5,8–14 elemzése és magyarázata

NÉMETH ISTVÁN

Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola / St Athanasius
Greek Catholic Theological Institute Nyíregyháza (HU)
nemethistvan@dneyem.hu

Title: “I Will Destroy Your Cities”: An Analysis and Explanation of Micah 5:8–14

Abstract: Micah 5:8–14 describes the Lord’s seemingly brutal actions toward His people. Surprisingly, the Lord is not just eliminating the idols but also declaring strong punishment for the horses, chariots, cities, and fortifications. This paper explores the idea that the Lord is not administering a literal punishment to His people but rather performing a purification from idols. These elements may symbolize false religious practices during Micah’s time. The goal of the analysis is to demonstrate how the text of Micah 5:8–14 shows a clear unity, describing, first and foremost, the Lord’s purifying act of His people from idolatry and also the potential defeat of the nations that could cause idolatry in Judah.

Keywords: Micah; idolatry; the actions of God; punishment from the Lord.

Mik 5,8–14 egy jól megszerkesztett prófétai ítélet, ami nem ritka a biblikus irodalomban:¹ az Úr hangját halljuk, aki elég szigorúan, büntető hangnemben lép fel, és érzékenyen érinti a nép életét. Kiirtja a lovaikat, a harci szekereiket, városaikat, erődítményeiket,

¹ Ramsey 1977, 53–58.

és minden olyan dolgot, ami esetlegesen a helytelen kultuszhoz kapcsolódhat: a varázslatokat, a jövendőmondókat, a bálványokat, az emlékköveket, a kezek munkáját és az Aserákat. Vajon Isten miért bünteti azzal a népet, hogy nem csak a bálványimádás eszközeit távolítja el, hanem jelentősen érinti az egész egzisztenciáját is a népnek? Ebben a tanulmányban megvizsgáljuk az Isten első látásra brutálisnak tűnő cselekvésének értelmezését a Mik 5,8-14-ben, amelyben arra is választ keresünk, hogy pontosan milyen okból cselekszik az Úr.

Mik 5,8–14 szövege

⁸*Emeld kezedet magasra ellenségeid fölé, és minden ellenséged megsemmisül.*

⁹*Azon a napon, mondja az Úr, kiirtom lovaiddat, és elpusztítom harci szekereidet.* ¹⁰*Elpusztítom országod városait, és lerombolom erődtémenyeidet.* ¹¹*Kiirtom kezedből a varázslatokat, és nem lehetnek többé jövendőmondóid.* ¹²*Kiirtom bálványaidat és emlékköveidet, és nem borulhatsz le többé kezed munkája előtt.* ¹³*Eltávolítom az Aserákat, és elpusztítom városaidat.* ¹⁴*És bosszút állok haraggal és dühvel azokon a nemzeteken, akik nem hallgattak rám.*

A szöveg behatárolása és üzenete

A szöveg üzenetének megértéséhez előzetesen Mikeás próféta könyvéről is szólni kell,² másrészt a kiválasztott szövegre (Mik 5,8–14) koncentrálnunk, valamint figyelembe kell vennünk a szakasz tágabb kontextusát is.

Könyvének a felirata szerint (Mik 1,1) Mikeás próféta a Kr. e. VIII. században élhetett és tevékenykedhetett, amely kornak prófétái többször kritizálják a társadalmi igazságtalanságokat,

² Ennél a pontnál nem elemezzük bővebben az esetleges kapcsolatokat az elemzett rész és a könyv egésze között, ehhez lásd: Zapff 2020, 178–179.

illetve helytelenítik az igazi istentisztelettől való elhajlást.³ Ez alól Mikeás próféta se kivétel. Tehát olyan kultúrában születhetett meg a könyv egy része, amelyben a próféták leginkább a nép körében megnyilvánuló Istentől való elidegenülési folyamatot kritizálják, valamint hangot adnak annak, hogy az emberek viselkedése egymással nem megfelelő.

A Mik 5,8–14 szöveg olvasásakor az első (8. vers) és az utolsó mondatok (14. vers) némi problémát okozhatnak az értelmezésben, ugyanis a 9–13. versek nagyon hasonlóak egymáshoz mind tematikailag, mind pedig szerkezetükben,⁴ és ezzel egy egyértelmű egységet alkotnak, amely az Úr szavait tartalmazza. Azonban a 8. és a 14. versek nem mutatják ezt a hasonlóságot.

Először is vegyük figyelembe a 8. verset.⁵ Témájában az 5,6–7 versek pozitív jellegét követi, de amíg a korábbi versek Jákob maradékáról beszélnek, addig a 8. versben közvetlen beszédet

³ Említésszerűen meg kell jegyezni, hogy külpolitikai szintéren az asszír fenyegetettség jelentett egyre nagyobb kihívást az ország életében. Zapff 2020, 15–16.; Gignilliat 2019, 76; Mikeás sajátossága, hogy a déli vidékeken, a határterületen születhetett, azonban nem biztos, hogy ezen a területen prófétál, hiszen számos kultikus utalást találhatunk a könyvében, ami azt feltételezi, hogy jól ismeri Jeruzsálemet; de Moor 2020, 44. Természetesen ez még nem zárja ki azt, hogy a stílusára erős hatást gyakoroljon a származási helye, ami határvidék lévén egyfajta erős temperamentumot adott a prófétának.

⁴ Amennyiben a lírai sorokat külön vizsgáljuk meg, úgy szembetűnik, hogy a sorok első részében találjuk az igét és az ige tárgyát minden egyes esetben. A sorok második részben nincs megfigyelhető domináns szerkezet, de az első rész gondolatát fogalmazza meg újból, így a két rész jelentésében párhuzamos egymással, mondhatnánk úgy is, hogy az első részben megfogalmazottakat a második rész nyomatékosítja. Egy példa erre a kapcsolatra a 9. vers: „Kiirtom lovidaidat közüled, és (mi több) elpusztítom harci szekereidet.” Kugel 1981, 57–58. Csak a 9. vers első része (Azon a napon, mondja az Úr) és a 14. vers nem illeszkedik ebbe a szerkezetet. Továbbá, ugyanakkor az igének ugyanabban a formában való ismétlése (הכרתִי) szintén észrevehető eleme a héber költészetnek, amely különleges ritmust ad az egész szövegnek. Meynet 1998, 215–216. Ez a tény önmagában is világossá teszi, hogy tudatos szerkesztéssel állunk szemben.

⁵ A Biblia Hebraica Stuttgartensia szövege egy petuhát helyez el közvetlenül a 8. vers után, vagyis egy egységnek a végét jelzi, azonban ezt az Aleppói Kódex nem tartalmazza. Azt is meg kell állapítani, hogy a szövegelemzés során a héber Biblia szövegi jelölései nem olyan jelentősek.

találunk, amelyekben az Úr vagy a próféta a néphez szól, és nem találunk utalást benne a maradékról. Az 5,6–7. versek szerkezetileg is különböznek a 8. verstől, mivel az üzenetüket hasonlatokkal fejezik ki, amelyek teljesen hiányoznak a 8. versből. Nemcsak a különbségek fontosak az előző versekkel szemben, hanem az is valószínű, hogy a 8. vers kapcsolódik a 9-14. versekhez, ami bár az eltérő tónus miatt nem mindig azonnal felismerhető, de a szöveg üzenete ezt támasztja alá és a szavak használata is: az 5,9–12 egy szójáték a כרת szógyökkel, amely ige szintén szerepel a 8. versben (יכרתו).⁶

Második lépésként figyelembe kell venni a 14. verset, aminek szerkezete is eltér a 9-13. versekétől,⁷ illetve a 14. versben a figyelemztetés minden olyan nemzet számára kiterjed, amely nem hallgat az Úr szavára és nem korlátozódik Júdára az üzenet. Ezt talán értelmezhetjük egyfajta összefoglalásként is: az Úr megtisztításra vonatkozó terve (5,9-13) nemcsak az ő népére, hanem azokra a nemzetekre is kiterjed, amelyek nem hallgatnak az Úr szavára.⁸

Amennyiben elfogadjuk, hogy a 8. és a 14. vers is ehhez a szövegrészlethez tartozik, a szöveg logikája a következő: a 8. vers Isten népének győzelméről beszél az ellenségei felett,⁹ míg a 9–13. versekben JHVH győzelme kerül bemutatásra a saját népe felett,¹⁰

⁶ Mikeás könyvében ez az ige összesen csak ötször fordul elő, így jelenléte ebben a szakaszban nagyon jelentős.

⁷ Néhány tudós ezen a ponton azt feltételezi, hogy ez a vers egy későbbi hozzáadás egy szerkesztőtől vagy redaktortól. Willis 1969, 355–356. Allen szerint a 9–13. versek leginkább 3+2 ütemre oszthatók, míg a 14. vers egy ünnepélyes 4+4 ütem, bár néhány eltérés is megfigyelhető ebben az állításban. Allen 1976, 356; Andersen és Freedman 2008, 490.

⁸ A második lehetőség az, hogy a 14. vers csak egy hozzátoldás ehhez a szakaszhoz, így a 8–13. versek Júda népére vonatkoznak, és ezen kívül az Úr haraggal és bosszúval fog eljárni minden olyan nemzet ellen, amely nem hallgat a szavára. Smith-Christopher 2015, 182.

⁹ Smith-Christopher 2015, 180.

¹⁰ Waltke másképp értelmezi ezt a szakaszt. Szerinte Mik 5,8 egy imádság az Úrhoz, és a szöveg következő részében az Úr válaszát fogják jelenteni. Vagyis a 8. vers beszélője a nép, aki kéri az Istent arra, hogy avatkozzon közbe, de az Úr kegyetlen módon a saját népének a pusztulását helyezi előtérbe. Waltke 2007, 331. Mik 5,8-ban akár már az Úr hangját vagy a próféta hangját találhatjuk, ami a néphez szól. Az első szó תרם jussív formában van.

majd a 14. versben ismét az Úr győzelméről olvasunk az idegen népek (Isten népének ellenségei) felett. Vagyis az idegen népek (ellenség) képe keretbe foglalja a szöveget. Az Úr dicsőséges győzelméről szól a szöveg, arról, hogy az Isten hogyan győzi le a bálványokat a népe körében és ő maga, valamint a saját népe hogyan tudja megmutatni hatalmát az ellenséges népek felett.

A szöveg értelmezésében jelentős szerepet játszik a bővebb szöveggörnyezete is. A szövegrészlet előtt közvetlenül az a híres mikeási rész található, amelyik a Máté evangéliumban is visszhangra talál, hogy az Úr új dávidi – Betlehemből származó – uralkodót ígér a népének (5,1–5), vagyis egy új kezdet vár a népre. Ebbe szépen illeszkedik az 5,8–14, ami a nép tisztulásáról szól. Tulajdonképpen az Úr saját győzelmét mutatja be és ezáltal ígér új jövőt a népének: új idilli uralkodó kerül a nép élére, megtisztítja az Úr a saját népét és legyőzi az ellenséges népeket, hogy az ő választottjainak a lehető legjobb legyen.¹¹ Illetve a 6. fejezetben szintén egy olyan jelenetet találhatunk, amikor a népét az Úr meghívja arra, hogy tisztuljon a kapcsolatuk: elemezve mindazt, amit az Úr tett az ő népéért. Vagyis a tágabb szöveggörnyezet is alátámasztja a fentebb nevezett értelmezési lehetőséget.

Normál esetben a jussív formát harmadik személyben használják, de néha a második személyben is előfordulhat (J-M. §46.a), és ennek az igei alaknak a jelentése az, hogy egy bizonyos akarat fejez ki (J-M. §114.h). A jussív forma komoly kérdést vet fel: vajon kinek az akarata van itt leírva? A szövegben nincs olyan jel, amely arra utalna, hogy Mik 5,8 imádság lenne az Úrhoz: nem találunk benne például semmilyen megszólítást vagy ehhez hasonló dolgot. Mik 5,6–7-ben a próféta Jákob maradékához beszél és bár már tartalmaz a következő egységhez tartozik a 8. vers, mégis semmi se utal arra, hogy a beszélőben vagy a címzettekben valami változás történne. Mik 5,8 címzettje is lehet Jákob maradéka, a nép, és a beszélő lehet akár az Úr, akár maga a próféta. Tehát kizárhatjuk, hogy a vers imádságként értelmezhető az Úrhoz. Allen is úgy érti ezt a verset, hogy Júda felé irányul, és nem Istenhez. Allen 1976, 355.

¹¹ Cuffey 2015, 238–245.

A szöveg magyarázata

Az 5,9–13. versekben a domináns ige a כרת (*krt*), habár megtalálhatóak más igék is, azonban azok szinte (שמד, נחש, הרס, אבד – *šmd, ntš, hrs, 'bd*) ugyanazt a jelentést hordozzák, mint a כרת. A כרת hifil formáját leggyakrabban a megsemmisítés kifejezésére találjuk a Szentírásban,¹² míg a qal formát a szövetségkötéshez. Feltételezhetjük, hogy Mikeás szövegében az ige választása nem véletlen, hanem utal a JHVH-val kötött szövetségre, amelyet Júda megsértett, és most JHVH meg fog semmisíteni mindent, ami nem fér bele az Isten és az ő népe közötti kapcsolatba.¹³

A felsorolt elemek két kategóriába sorolhatók: vannak olyanok, amelyek a nép feltételezett bűneivel állnak kapcsolatban, mint például a varázslatok, jóvendőmondók, isteni képek, emlékkövek és Aserák, amelyek elpusztításának teológiai okát talán nem szükséges magyarázni. Emellett pedig vannak olyanok, amelyek első pillantásra nem mutatnak kapcsolatot a nép helytelen viselkedésével (lovak, harci szekerek, az ország városai, erődítmények¹⁴),

¹² Koehler és Baumgartner 2000, 500–501. Főként megsemmisítést jelent, amint az jól dokumentált más prófétai műben is, pl.: Zsolt 37,9; 101,8; Iz 29,20; 56,5; Jer 44,11; Ez 14,8; 21,3; Ám 1,5,8; 2,3; Abd 9; Náh 1,15; Szof 3,6; Zak 9,10. A כרת jelentése exkommunikáció is lehet, vagyis a kultikus bűnök miatt elkövetett büntetések következményére is utal ez a kifejezés. Waltke 2007, 320–321. Azonban szerencsésebbnek tartjuk, hogy az exkommunikáció kifejezést nem használjuk a prófétai irodalom elemzésében, annak egyháztörténelmi vonatkozása miatt. Az ige ezen jelentése talán csak annyiban járul hozzá az értelmezéshez, hogy kultikus elemekkel van kapcsolatban ez a szöveg.

¹³ Az Úr közvetlen beszédet intéz a népéhez. Az egyes eltávolításra ítélt dolgok egyes számú ragokkal jelennek meg, és az országra való hivatkozás is egyes számú formában van: vagyis a te lovaidd, stb. fognak elpusztulni.

¹⁴ Ezek valamilyen szinten a hadászattal vannak kapcsolatban. Vagyis az emberi katonai garanciák problémásak lehetnek az Úr és az ő népének kapcsolatában. Waltke 2007, 321. Ez a téma nem szokatlan az Ószövetségben, amint a Hiszkijával kapcsolatos történelmi események során is látjuk, hogy az uralkodót, aki Egyiptom segítségével erős hadsereget épített Asszíria ellen, Izajás próféta határozottan kritizálja. Allen 1976, 357. Izajás könyvében utalásokat is találhatunk arra, hogy hadászati célra utalhatnak a lovak és a harci szekerek (pl.: „Jaj azoknak, akik Egyiptomba mennek le segítségért, lovakra hagyatkoznak, harci kocsikban bíznak, mert sok van azokból, és lovasokban, mert nagyon erősek, de nem tekintenek Izrael

amelyeknek az elpusztítása megdöbbentő. Ez alapján azt lehet feltételezni, hogy az Úr közbeavatkozása nem csupán a helytelen kultikus elemektől való tisztulást szolgálja, hanem valódi büntetés is, mivel ezek a fentebb nevezett pontok is ítélet alá esnek.

Ennek a feszültségnek a feloldására egy hasonló szövegrészletet az Iz 2,6–9-ben találunk,¹⁵ amely megegyező helyzetet mutat Mikeással: a nép bálványimádásba esett, és a próféta feladata az, hogy visszahívja őket az Úrhoz.

„Valóban eltaszítottad népedet, Jákob házáat, mert tele van keleti jövendőmondókkal, jósokkal, mint a filiszteusok, és idegeneknek nyújt kezét. Tele van országa ezüsttel, arannyal, és kincseinek se

Szentjére, és az Urat nem keresik!” Iz 31,1) De ebbe a kontextusba ez a magyarázati lehetőség nem túl jól illeszkedik. Mikeás könyvében ugyanis nincs konkrét jele annak a politikai szituációnak, amelyre Izajás könyvében található utalás. Emellett pedig a Mik 5,8-ban arra lehettünk figyelmesek, hogy a nép az Istentől kap biztatást arra, hogy legyőzze ellenségeit. Ha ilyen biztatást kap, akkor miért lenne problémás, hogy ez a győzelem a lovak és a harci szekerek által megy végbe, vagyis ha néhány verssel korábban maga az Isten biztatja hadászati cselekedetre a népet, akkor egy verssel később miért ítélné el éppen a harci cselekedeteit a népnek. Itt talán emiatt is egy másfajta értelmezésre van szükség: a lovak és a harci szekerek nem jelenthetik azt, hogy a nép a saját erejében bizakodik, amivel az Úr haragját kivívja. Smith-Christopher úgy véli, hogy a lovakat és harci szekereket leginkább idegen hadseregek katonai erejének leírására használja a próféta. Talán ebben az esetben JHVH a nemzet ellen beszél, aki Júdára támad, és nem Júda lovai ellen. Smith-Christopher 2015, 180–182. Azonban olyan erős az összefüggés a Mik 5,9–13 között, hogy nehezen elképzelhető, hogy az Úr nem Izraelt érintő dolgokat ítél el, hanem az ő ellenségét kritizálja. Illetve nem utal semmi arra a szövegben, hogy a szöveg címzettjei módosulnának. Ezek alapján talán azt feltételezhetjük, hogy a lovak és harci szekerek képe is beilleszkedik a helytelen vallásgyakorlat jellemzői közé.

¹⁵ A feltűnő hasonlóságok esetlegesen azt a kérdést is felvethetik, hogy a két szöveg milyen kapcsolatban volt egymással és talán egy forrásból származhatnak. Zapff 2020, 184–185. Azonban ez kevésbé bizonyítható, illetve azt is hangsúlyozni kell, hogy vannak eltérések Izajás és Mikeás szövege között, és a szövegeket inspiráló teológiai álláspontok is eltérőek. Pontosabb magyarázat: Zimran 2020, 420–436. Más szövegrészletek is mutatnak hasonlóságot: Jer 51,20–24-ben (ahol ugyanazt a szóépítést használják nyolcszor, hasonlóan Mikeás szövegéhez), Zak 9,10-ben (azonban lehet, hogy ez a szöveg éppenséggel a mikeási rész alapján íródott meg), és egy másik kisebb hasonlóság is található Ám 2,3-ban a téma miatt. De a legjelentősebb összefüggés Iz 2-vel mutatkozik. Hillers 1984, 72–73.

szeri, se száma; tele van országa lovakkal, és nincsen száma szekereinek; tele van országa bálványokkal: kezük művei előtt borulnak le, az előtt, amit ujjaik alkottak. Meghajlik az ember, és megalázza magát a férfi: ne bocsáss meg nekik!” (Iz 2,6–9)

Ebből a szövegből az tűnik ki, hogy a kultikus helytelenségeket kritizálja a próféta, amelyek között szerepelnek a lovak és harci szekerek, vagyis ezek is valamilyen módon kapcsolatban állhatnak a kultusszal,¹⁶ amire részben Mikeás könyvében is találunk utalást a Mik 1,13-ban: „Fogd be a lovat harci kocsid elé, Lákis lakója! Ő volt a kezdete Sion leánya bűneinek; bizony, benned vannak Izrael gonoszságai!”¹⁷ Vagyis az izajási és a mikeási idézet is arra enged következtetni, hogy a lovaknak és a harci szekereknek lehetett kapcsolódása a vallási élethez, vagy legalábbis azokhoz a dolgokhoz tartozhatott, amelyeket az Úr erősen kritizál vallásos környezetben.

A másik kérdés, hogy a városoknak és az erődítményeknek miért kell elpusztulniuk. Ezek esetlegesen hasonló szerepet tölthetnek be a kultuszban, ahogy erre a könyvben is találunk példákat: Mikeás könyvének kezdetén bemutatja ennek célját, ami Szamária és Jeruzsálem jövőjének ábrázolása. Mik 1,6–7-ben világosan látható, hogy a bálványimádás fontos szerepet játszott ezekben a városokban¹⁸, vagyis könnyen előfordulhat, hogy a

¹⁶ Andersen és Freedman 2008, 491.

¹⁷ A mondatban szembeűnő az, hogy a lovak és a harci szekerek párhuzamba vannak állítva Sion bűnével – esetlegesen a helytelen vallásgyakorlattal. Emellett szerencsés megjegyezni, hogy egyes ábrázolások úgy mutatják be a korabeli uralkodókat, mint akik lovon érkeznek és harci szekeret használnak. Zapff 2020, 181. Talán ezen a ponton arra találhatunk utalást, hogy a nép teljes mértékben hasonult a környező országok szokásgyakorlatához és a külső megjelenésében is felvette azokat a formákat, amelyek megtalálhatóak voltak náluk is. Ez a külső hasonlóság megnyilvánulása lehet a belsőben való eltérésnek is.

¹⁸ Andersen és Freedman 2008, 491. „Szamariát romhalmazzá teszem, olyan földdé, ahová szőlőt ültetnek. Lezúdítom köveit a völgybe és feltárom alapjait. Összetöröm minden faragott szobrát, tűzben égetem el minden szerzeményét, és megsemmisítem minden bálványát; mert parázna nő béréből gyűltek azok össze, és parázna nő bérévé lesznek ismét” (Mik 1,6–7). Ebben a szövegrészletben Szamária azonosítása a bálványimádással történik meg. Emellett pedig nem csak a bálványimádás problematikus, hanem a városok

városok említése asszociáció miatt a bálványimádásra is utalhat, nem kizárva ezzel azt, hogy a városok a könyvben a társadalmi igazságtalansághoz is köthetők.

Az erődítményekről Mikeás próféta könyvében nem találunk pontosabb információt. Hogy mit ért alatta, nem részletezi, és nehézséget okoz az is, hogy csak és kizárólag ezen az egy helyen fordul elő a kifejezés a könyvében. Azonban a prófétai irodalomban arra lehetünk figyelmesek, hogy az erődítményekhez szinte minden egyes említéskor az Úr igen negatívan viszonyul és mindig a pusztulásuk vagy a megszegyenítésük kerül előtérbe,¹⁹ vagyis nem ritka az, hogy az erődítmények isteni ítéletben részesülnek: olyan dolgot szimbolizálnak, ami nem kedves az Úr szemében. Amikor a városok és erődítmények pusztulásáról olvasunk, akkor tehát nem az izraeli ember mindennapjait szándékszik romba dönteni az Úr, hanem ezek mind olyan jelentéssel bírnak, ami nem volt kedves az Úr szemében: legyen szó bálványimádásról vagy éppen társadalmi igazságtalanságról. Mik 5,9–13 elsősorban nem az Isten alaptalan és kegyetlen büntetését mutatja be,²⁰ hanem leginkább egy tisztulási folyamatot szeretne szemléltetni, amely elsősorban Júda népére vonatkozik.

Mik 5,11 a כשפים-ről (kšpym) beszél, amelynek jelentése varázslat.²¹ A Bibliában ez a kifejezés mindössze hatszor fordul elő²², nem tudjuk, hogy pontosan miben állhatott a varázslás, de csak idegen nemzetek praktikája volt a varázslat, Júda igaz vallás-

társadalmi és szociális igazságtalanságaira is felhívja a figyelmet a próféta: „akik vérontással építitek Siont, és gonoszsággal Jeruzsálemet” (Mik 3,10). Vagyis a bálványimádás és a társadalmi bűnök együttesen jelentősek a városok életében.

¹⁹ Pl.: Oz 10,14; Iz 17,3; 25,12; 34,13.

²⁰ Rögtön szeretnénk hozzáfűzni, hogy a leírt esemény egyértelműen büntetésként van bemutatva, de mint a későbbiekben is látjuk ez nem egy olyan esemény, amely értelmetlen folyamat lenne, hanem sokkal inkább Júda fejlődését hivatott szolgálni: hogy a vallási és társadalmi korrupciót egyre inkább le tudják vetkőzni.

²¹ Ezen a ponton azt feltételezzük, hogy ez a kifejezés nem a varázslókat jelöli, hanem a varázslatot mint cselekedetet. Koehler és Baumgartner 2000, 503.

²² Pl.: a 2Kir 9,22-ben a varázslat Jezabel jellegzetes tulajdonságai közé tartozik, Iz 47,9.12-ben a káldeaiakat vádolják varázslással, és Náh 3,4-ben azt találjuk, hogy a varázslat Ninivéhez kapcsolódik.

gyakorlatára nem volt jellemző, ezért méltó a kiirtásra. A következő sorban megjegyzésre kerül, hogy jövendőmondók²³ se lesznek Júda területén. Ennek a sornak a szerkezete nem követi a szövegrészlet szokásos formáit, ugyanis egy *yiqtol* formát találunk (לא יהי־לך – l' yhyw-lk), ez egy jelentős változásnak minősül a szöveg struktúrájában, amire figyelmet kell fordítani. A *yiqtol* széles értelmezési spektrumot képvisel, mert nemcsak a jövőre utalhat, hanem néha különféle modalitásokat is kifejezhet. Ebben az esetben úgy tűnik, hogy deontikus – kötelező jellegű modalitásról lehet szó, tehát JHVH megtiltja a jövendőmondók létezését Júda számára,²⁴ az Úr drasztikus fellépése ezzel a kérdéssel kapcsolatban kiemelendő.

Az istenképek²⁵ és emlékoszlopok²⁶ szinonimaként jelennek meg a szövegben. Az istenkép héberül פסיל (psyl) a פסל (psl). Jelentése: faragni és vágni,²⁷ ami a bálványra utalhat és a Bibliában egyértelmű negatív ítéletet kap.²⁸ Az emlékoszlopokkal más a helyzet. Dokumentált, hogy Júda kultusza is ismeri az emlékoszlopok állításának hagyományát,²⁹ de úgy tűnik, hogy egyértelmű tilalom is létezik az emlékoszlop állítására,³⁰ így ebben a kontextusban feltételezhetjük, hogy bálványokhoz hasonló

²³ A szó, amelyet ezen a ponton használ, az ענן ('nn) poél participium formája, ami azt jelenti, hogy jeleket értelmez és láthatóvá tesz. Koehler és Baumgartner 2000, 857. A MTörv 18,10.14 élesen ítéli el a jósok, jövendőmondók jelenlétét a társadalomban: „Ne akadjon közöttem, aki fiát vagy lányát átviszi a tűzön, hogy megtisztítsa, vagy aki jósoktól tudakozódik, aki álmokat s jeleket magyaráz, ne legyen varázsló... Azok a nemzetek, amelyek földjét majd elfoglalod, varázslókra és jósokra hallgatnak: téged azonban másképp teremtett az Úr, a te Istened.” (MTörv 18,10.14). A Júda környékén élő népek követik a jövendőmondókat, ismét egy pogány szokással állunk szemben, de Júda számára ez egyértelműen tilos. A jövendőmondók elítélése Iz 2,6 és 57,3-ban és Jer 27,9-ben is egyértelmű.

²⁴ Gianto 1998, 188–191.

²⁵ Koehler és Baumgartner 2000, 948–949.

²⁶ Koehler és Baumgartner 2000, 620–621.

²⁷ Koehler és Baumgartner 2000, 949.

²⁸ Pl.: 2Kir 17,41; Iz 10,10; 42,8; Jer 8,19.

²⁹ Pl.: Ter 28; 31,13; 35,14; Oz 3,4; Iz 19,19.

³⁰ A legfontosabb helyek: Lev 26,1; MTörv 16,22. A kövek a kánaáni kultusszal is összefonódhattak, mint egy helyi szentély standard elemei. Habár a választott nép hagyományában is találunk olyan helyeket, ahol bevett szokásnak minősült a kövek állítása, ebben az időszakban erősen negatív lehetett ennek a megítélése. Allen 1976, 358.

jelentéssel bírnak. A sor második része ismét egy *yiqtol* formulát tartalmaz, és ebben az esetben is feltételezhetjük, hogy a jelentése mintegy kötelező jellegű: az Úr nem engedi meg, hogy meghajoljanak az emberi alkotások – bálványok – előtt.³¹

A következő elem, ami a bálványimádáshoz kapcsolódik, az Asera (אשרה). Eredetileg Asera istennő az ugariti kultúrából származhat, mint El felesége és az istenek anyja, és az Ószövetségben talán kánaáni hatás következtében jelenik meg Baal társaként. A kánaáni környezetben egy fa vagy fából készült tárgy volt a kultikus jelképe.³²

A bálványimádással, jövendőmondással, isteni képpel, emlékoszloppal, kezek munkájával és Asera kapcsolatos lista után, amelyek tematikailag összefüggenek, ismét a városok említése látható a szövegben, amelyek el fognak pusztulni. Nem tűnik túl logikusnak, mivel a városok említését már megtaláljuk a 10. versben. A Biblia Hebraica Stuttgartensia kiadása egy szövegkritikai problémát feltételez és a צריך (*sryk*) vagy עצביך (*šbyk*) szavak olvasását javasolja. Az első variáns *szükségeset* jelent, ami azonban nem illik a kontextusba.³³ A második *bálványt* jelent és előfordul az Iz 48,5-ben is;³⁴ ez jól illeszkedik a kontextusba, de nem felelkezhetünk meg arról, hogy egyetlen bibliai szövegváltozat sem tartalmazza ezt az olvasatot. Úgy tűnik, hogy ezen a ponton nem kell másik szöveget feltételeznünk. Ha kétszer olvasunk a városok pusztításáról és kiirtásáról, akkor azzal valamire hang-

³¹ Pl.: Jer 25,6; 44,8; Oz 14,4; 2Kir 34,25.

³² Történeti bizonyíték is létezik az Aséra bálványozására, amelyet Júda kultikus bálványimádásában használtak Mikeás korában. A Kuntillet 'Ajrudban talált feliratok szerint JHVH-t Asera társaságában említették a boros edényeken. Jeppesen 1984, 463–464. Hasonló bibliai helyek: 2Kir 17,16; 21,3; 2Krón 15,16, stb. Smith-Christopher 2015, 185.; Waltke 2007, 326.

³³ Clines 2011, 161–162.

³⁴ Holladay és Koehler 2000, 280. Johannes C. de Moor fordítása alapján az itt található szó kapcsolatban lehet egy arab kifejezéssel, ami nemes babért jelent (Laurus nobilis), amelyekből az Ashera istenségnek szánt ábrázolásokat készítettek, ahogy ez valószínűsíthetőleg megtalálható bizonyos ugariti iratokban is. de Moor 2020, 266–268. Talán nem feltétlenül szükséges ennek a képnek a használata, hiszen a valószínűsége is alacsony, hogy a szerző pontosan erre az arab gyökre gondolt ennél a pontnál, illetve az is kérdéses, hogy az ugariti szövegben pontosan erre a növényre utalnak-e, valamint a szöveg értelmet nyer úgy is, ha városokként fordítjuk.

súlyt szeretne fektetni az író. A városok említése keretet biztosít a Mik 5,9–13-nak. Hiszen az egész szöveg a városok pusztításával kezdődött és most még egyszer megtaláljuk ezt a képet – az Úr amikor a bálványoktól való tisztítást végzi, akkor leginkább a városok kerülnek büntetésének célkeresztjébe, élve a metonímia képével: azok az emberek, akik a városokban élnek. JHVH nemcsak a bálványimádással kapcsolatos tárgyakat tisztítja meg, hanem azokat az embereket is, akik ehhez kapcsolódnak, akik a városokban laknak és a bálványimádáshoz közik van. Júda bűne bár nincs megemlítve, de a kiirtandó dolgok a helytelen vallási magatartáshoz kapcsolódnak: a bálványimádásnak, a helytelen kultuszgyakorlatoknak és az Istentől való elfordulásnak véget kell vetni Júdában.

A 14. vers JHVH cselekvésének újabb árnyalatát mutatja. A Mik 5,14 gyakorlatilag JHVH cselekvéseinek második része. Miután megtisztította népét, Júdát, most minden nemzettel fog foglalkozni, akik nem hallották a szavát³⁵ és ezt haraggal és dühvel³⁶ fogja végrehajtani.

Befejezés

A dolgozat elején azt a kérdést tettük fel, hogy az Úr hogyan hajthat végre olyan bosszús cselekedetet, hogy a népének a városait, erődítményeit, lovait és harci szekereit elpusztítja. Az elemzés után láttuk azt, hogy egyrészt a szöveg egysége azt támasztja alá, hogy az Isten a saját dicsőségét akarja elérni, és ennek különböző állomásai vannak: kiirt minden nem helyes dolgot a nép életéből, illetve azok köréből is, akiktől ezeket a nép eltanulhatta. Valamint az elemzés során azt is beláttuk, hogy a lovak, harci szekerek, városok és erődítmények utalhatnak a helytelen vallásgyakorlatra és az Úrnak nem kedves dolgokra,

³⁵ Waltke 2007, 331.

³⁶ A használt kifejezés (bosszú – harag) ebben a kontextusban jogi kifejezésre utalhat, mint amikor egy király újból megbünteti azokat a lázadókat, akik nem ismerték el szuverenitását. Allen 1976, 360.

mint mondjuk a társadalmi igazságtalanságok jelenlétére a népe körében. Tehát a szövegrészlet semmiképpen se Isten alaptalan és haragvó büntetését mutatja be, hanem a nép életében megtalálható helytelen elemek eltávolításáról van szó. Ezzel természetesen nem azt akarjuk feltételezni, hogy a nép konkrét helyzetében ezek az események – amennyiben bekövetkeznének a prófétai ígértetés szerint – ne lennének fájdalmasak és nehezek. De azt jó leszögezni, hogy az Úr tette tulajdonképpen nem alaptalan és nem cél nélküli: a népének a javát szeretné elérni, hogy ismételten a helyes vallásosság és megfelelő emberi kapcsolatok útjára lépjen.

Mikeás próféta írásában Isten megdöbbenő cselekedetével találkozunk, aki nem megbünteti a népét, hanem sokkal inkább megtisztítja, hiszen a pogány népek hatására a nép bálványimádásban és emellett pedig társadalmi igazságtalanságok között élt. Már a 8. versben kitűnik, hogy az Isten biztatja az ő népét, hogy erősítse meg magát és számoljon le az ellenséges népekkel, majd következik Júda megtisztításának lépései, végül pedig az Úr beszámol arról, hogyan fog győzedelmeskedni a pogány népek felett. JHVH nemcsak a saját népével foglalkozik, hanem univerzális bíróként is megjelenik, aki ítéletet mond a többi nemzet felett.

Irodalomjegyzék / Bibliography

- Allen, Leslie C. 1976. *The Books of Joel, Obadiah, Jonah, and Micah*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Andersen, Francis I., és David Noel Freedman. 2008. *Micah: A New Translation with Introduction and Commentary*. New Haven – London: Yale University Press.
- Clines, David J. A. 2016. *The Dictionary of Classical Hebrew*. Sheffield: Sheffield Academic Press – Sheffield Phoenix Press.
- Cuffey, Kenneth H. 2015. *The Literary Coherence of the Book of Micah: Remnant, Restoration and Promise*. New York: Bloomsbury T&T Clark.
- Gianto, Agustinus. 1998. Mood and Modality in Classical Hebrew. In *Israel Oriental Studies XVIII. Past Links Studies in the Languages and Cultures of the Ancient Near East*. Szerkesztette Shlomo Izre'el és Itamar Singer és Ran Zadok, 183–198. Winona Lake: Eisenbrauns.

- Gignilliat, Mark S. 2019. *Micah*. London: Bloomsbury T&T Clark.
- Hillers, Delbert R. 1984. *Micah: A Commentary on the Book of the Prophet Micah*. Philadelphia: Fortress Press.
- Holladay, William L. 2000. *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament: Based upon the Lexical Work of Ludwig Koehler and Walter Baumgartner*. Leiden: Brill.
- Jeppesen, Knud. 1984. Micah 5:13 in the Light of a Recent Archaeological Discovery. *Vetus Testamentum* 34:462–466. <https://doi.org/10.2307/1518278>
- Joüon, Paul, és Takamitsu Muraoka. 2006. *A Grammar of Biblical Hebrew*. Roma: Pontifical Biblical Institute.
- Koehler, Ludwig, és Walter Baumgartner. 2000. *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden: Brill.
- Kugel, James L. 1998. *The Idea of Biblical Poetry: Parallelism and its History*. New Haven: Johns Hopkins University Press.
- Meynet, Roland. 1998. *Rhetorical Analysis: An Introduction to Biblical Rhetoric*. Sheffield: Sheffield Academic Press.
- de Moor, Johannes C. 2020. *Micah*. Leuven: Peeters.
- Ramsey, George W. 1977. Speech-forms in Hebrew Law and Prophetic Oracles. *Journal of Biblical Literature* 96:45–58. <https://doi.org/10.2307/3265326>
- Smith-Christopher, Daniel L. 2015. *Micah: A Commentary*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Waltke, Bruce K. 2007. *A Commentary on Micah*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Willis, John T. 1969. Authenticity and Meaning of Micah 5:9–14. *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 81:353–368. <https://doi.org/10.1515/zatw.1969.81.3.353>
- Zapff, Burkard M. 2020. *Micha*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Zimran, Yisca. 2020. Micah 5.9–14 (10–15) and Isaiah 2.6–22: Two Distinctive Perceptions of Idolatry. *Journal for the Study of the Old Testament* 44:420–436. <https://doi.org/10.1177/0309089219862821>